

TOELICHTING bij het besluit tot vaststelling van een beschermd dorpsgezicht ex artikel 20 van de Monumentenwet te HILVARENBEEK, gemeente Hilvarenbeek.

ID 1523

C-2

Het beschermde dorpsgezicht omvat de op bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg tek. nr. 149) met een stippellijn omgrensde gebied.

Hilvarenbeek is een van de komdorpen, die op de hogere Brabantse zandgronden is ontstaan. Gelegen op de helling van een der zandruggen, waarover men vanaf het zuiden ons land kon binnenkomen, dagtekent de plaats reeds uit zeer vroege tijden.

Evenals soortgelijke Kempische nederzettingen bestaat de kern uit een wijd dorpsplein, waaraan een grote kerk gelegen is. De dorpskom is gebouwd langs twee (thans overkluisde) takken van het riviertje de Hilver of Ha, waaraan de plaats mogelijk zijn naam ontleent. De structuur van het landschap is mede bepalend geweest voor de ruimtelijke indeling van het dorp. De plaats behoort tot een van de belangrijkste dorpen in de Kempen en heeft een rijk en boeiend verleden. Het voorname, rechthoekig gevormde marktplein, het Vrijthof, met de deftige bebouwing daaromheen, doet de herinnering aan dit verleden ook thans nog voortleven.

Aan de westzijde van het plein staat de ruime laatgotische kruiskerk met drie beuken van ongelijke breedte. Het gebouw, in oorsprong daterend uit de 14de eeuw, is het resultaat van tal van verbouwingen. De bakstenen toren aan de zijde van het plein is een van de meest bewonderenswaardige scheppingen van de Kempische gotiek. In 1615 werd zij voorzien van een merkwaardige peervormige spits. Door haar hoogte beheerst zij niet alleen het plein, maar domineert in de wijde omgeving. De bebouwing aan de andere drie zijden van het Vrijthof bestaat in hoofdzaak uit deftige herenhuizen met een thans veelal 19de eeuws voorkomen. Hoewel, individueel gezien, slechts enkele zo gaaf zijn dat zij als beschermd monument kunnen gelden, hebben zij stellig oudheidkundige waarde, met name de panden Vrijthof 2, 3, 5, 9 en 23. Aparte vermelding verdient nr. 22, de in classicistische trant gebouwde Nederlands Hervormde kerk, daterend uit 1809. Met elkaar leveren zij aan

de pleinwanden een homogeen dorpsbeeld op van niet te onderschatten waarde.

Van bijzondere betekenis voor het aspect van het Vrijthof en uit volkskundig oogpunt is de zeer oude lindeboom tegenover de Rooms-Katholieke kerk, met zijn omvangrijke kruin. Voorts is ook de waterpomp en de overige beplanting van belang voor het aspect van deze dorpskern. Het Vrijthof van Hilvarenbeek is dankzij het grasveld en de hierboven vermelde onderdelen, een van de mooiste en meest authentieke dorpspleinen van de Kempen. Het is derhalve van algemeen belang dat hiervoor een regeling is getroffen overeenkomstig het bepaalde in artikel 20 van de Monumentenwet, opdat deze fraaie, waardevolle situatie ook voor de toekomst bewaard zal blijven.